Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

# Lausunto valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmaksi vuosille 2019—2022 (VNS 1/2018 vp)

Aluksi on syytä todeta, että kehysriihen kirjaukset ovat niin yleisellä tasolla, että työttömyyskassojen edustajan on vaikeaa ottaa niihin kantaa siltä kannalta, miten muutokset ovat toimeenpantavissa ja miten ne tulevat vaikuttamaan työttömyyskassojen jäseniin ja etuudensaajiin.

## Aktiivimalli

Kehysriihessä on päätetty lisätä TE-toimistojen käytettävissä olevia henkilöstöresursseja 206 henkilötyövuodella ja määrärahoja 11,2 miljoonalla eurolla. Esitystä on pidettävä tarpeellisena, koska aktiivimallin voimaantulo on lisännyt ohjaus- ja neuvontatarvetta myös TE-toimistoissa ja työvoimapalveluiden kysyntä on kasvanut. Nämä seikat ovat näkyneet myös työttömyyskassojen työssä.

Siihen, onko aktiivimallin käyttöönotto lisännyt työnhakijoiden aktiivisuutta vai toiminut etuustason leikkurina, on liian varhaista ottaa kantaa. Työttömyyskassojen ensimmäiset, erittäin alustavat arviot näyttävät kuitenkin viittaavan enemmän jälkimmäiseen vaihtoehtoon.

Kehysriihessä on päätetty esittää, että alle 25-vuotiaiden opiskellessa työttömyysetuudella enintään kuusi kuukautta ammatillisia valmiuksia tai yritystoimintaa tukevia opintoja opiskelun katsotaan kerryttävän aktiivisuutta. Tällaiset opinnot voivat olla päätoimisia, joten henkilön on vaikeaa osoittaa samanaikaisesti aktiivisuuttaan muulla tavalla. Näin ollen esitetty muutos on välttämätön. Muussa tapauksessahan opintojen harjoittaminen johtaisi ensimmäisen kolmen kuukauden kuluttua automaattisesti etuustason laskuun, joka jatkuisi vielä opintojen päätyttyäkin.

Lisäksi kehysriihessä on päätetty, että jatkossa myös ammattiliiton tai -järjestön, kansalaisjärjestön, kunnan tai muun vastaavan tahon järjestämään työllistymistä edistävään valmennukseen, koulutukseen tai toimintaan osallistuminen kerryttäisi myös aktiivisuusehtoa. Kriteereiksi on mainittu, että toimintaa rahoitetaan julkisista varoista tai sitä, että toiminta on muutoin työvoimaviranomaisen hyväksymää.

Aktiivisuusehdon täyttävien palvelujen laajentaminen on sinänsä perusteltua, koska omaa työllistymistään voi edistää muillakin kuin laissa nyt säädetyillä tavoilla.

Voimassa olevan lain mukaisen aktiivisuusedellytyksen täyttäminen on osoittautunut kaikkein tulkinnanvaraisimmaksi silloin, kun on kyse julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa säädettyihin palveluihin verrattavissa olevista palveluista. Toimeenpanon

näkökulmasta on uhkana, että jos aktiivisuusedellytyksen täyttävien palvelujen alaa laajennetaan, tulkinnanvaraisten tilanteiden määrä kasvaa. Näin ollen on ensiarvoisen tärkeää, että palveluita koskevat määrittelyt ovat riittävän tarkalla tasolla ja päätös siitä, kerryttääkö osallistuminen tällaisiin palveluihin aktiivisuusedellytystä, tehdään ennen palvelun aloittamista. Näin ollen tieto olisi myös palveluun osallistuvan työnhakijan käytettävissä siinä vaiheessa, kun hän harkitsee osallistumista palveluun. Nyt ollaan valitettavasti ajauduttu tilanteeseen, jossa mikään taho ei kykene kertomaan työnhakijalle asiaa siinä vaiheessa, kun hän tekee päätöksen palveluun osallistumisesta.

## Muut työttömyyteen liittyvät selvitykset ja hankkeet

Kehysriihessä on sovittu myös työkyvyttömien palveluntarpeeseen, ikääntyvien työllisyyden lisäämiseen, lyhytkestoisen työn vastaanottamiseen ja osaavan työvoiman saatavuuteen liittyvistä selvityksistä ja hankkeista. Nämä hankkeet ovat sinänsä kannatettavia, mutta koska tässä vaiheessa ei ole mitään tietoa siitä, mihin toimenpiteisiin ne hankkeet johtavat, niihin on tässä vaiheessa mahdoton ottaa kantaa.

## Työsopimuslakiin ja yhteistoimintalakiin liittyvät muutokset

Näillä muutoksilla voi olla heijastusvaikutuksia työttömyyspäivärahan myöntämisedellytyksiin, mutta ne eivät kuulu suoranaisesti työttömyyskassojen toimialaan.

## Yrittäjien perheenjäsenet

Kehysriihessä on myös päätetty edistää yrittäjien perheenjäsenten ansioperusteisen työttömyysturvaoikeuden toteutumista muuttamalla työttömyyskassan jäsenyyttä koskevia säännöksiä niin, että itsensä virheellisesti palkansaajakassassa vakuuttanut yrittäjän perheenjäsen voi takautuvasti siirtää jäsenyyden yrittäjiä vakuuttavaan työttömyyskassaan.

Yrittäjien perheenjäsenten osalta ongelma on todellinen: he eivät tunnista olevansa työttömyysturvalain mukaisesti yrittäjiä, koska he eläke- ja verolainsäädännön mukaan ovat palkansaajia. Työttömyyskassat voivat tutkia asiaa jäseneksi liityttäessä, mutta jäsenyyden jatkuessa tapahtuneet muutokset eivät yleensä tule työttömyyskassojen tietoon.

Ongelman ratkaiseminen kehysriihessä päätetyllä tavalla herättää kuitenkin kysymyksiä siitä, miten asia aiotaan käytännössä ratkaista. Kyse ei ole pelkästä jäsenyydestä, vaan myös etuuksien rahoituksesta. Palkansaajakassan jäsenenä yrittäjän perheenjäsen on maksanut palkansaajan jäsenmaksua ja yrittäjän päivärahaoikeus edellyttäisi, että henkilö olisi maksanut huomattavasti korkeampaa yrittäjäkassan jäsenmaksua. Yrittäjäkassa rahoittaa jäsenmaksulla koko ansio-osan eikä saa siihen työttömyysvakuutusmaksun kertymästä kertynyttä rahoitusosuutta Työttömyysvakuutusrahastosta. Ei myöskään ole selvää, miten pitkälle taannehtivasti jäsenyys siirretään. Pahimmillaan tämä voi johtaa siihen, että henkilö liittyy palkansaajakassaan alhaisemman jäsenmaksurasituksen vuoksi ja siirtää jäsenyytensä yrittäjäkassaan vasta vakuutustapahtuman eli työttömyyden sattuessa.

Jäsenyyden siirtovaiheessa palkansaajakassaan maksetut jäsenmaksut pitää todennäköisesti siirtää yrittäjäkassaan, mikä johtaa käytännössä uusiin rahan siirtoihin työttömyyskassojen välillä. Sen lisäksi yrittäjän perheenjäseneltä pitäisi todennäköisesti periä työttömyyskassojen jäsenmaksujen erotus.

Samanaikaisesti sosiaali- ja terveysministeriö valmistelee yhdistelmävakuutusta, jonka myötä erottelu palkansaajakassoihin ja yrittäjäkassoihin on mahdollista poistaa kokonaankin lainsäädännöstä ja olisi mahdollista yhdistää työssäoloehtoon toimimista sekä palkansaajana että yrittäjänä. Yrittäjien perheenjäsenten "väärin vakuuttamista" tämä ei kokonaan poista, mutta ainakin korjaus voitaisiin tehdä kassan sisällä siirtämättä jäsenyyskausia kassojen välillä.

Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry

Niina Jussila
toiminnanjohtaja
050 911 8511
niina.jussila@tyj.fi